

BUDAPESTI HIRLAP

Megjelenik hétfő kivételével mindennap.
Előfizetési árak: Egész évre 28 kor., félévre 14 kor., negyedévre 7 kor.,
egy hónapra 2 kor. 40 fl. Egyenlő részletekkel helyben és vidéken 10 fl.
Hirdetések milliméter számításával, díjzabás szerint.

Főszerkesztő és laptulajdonos:
Rákosi Jenő.

Szerkesztőség: VIII. ker., Rökk Szilárd-utca 4. sz. Telefon 54-63.
Kiadóhivatal: VIII. ker., József-körút 5. sz.
A kiadóhivatal telefonjai: Előfizetés 55-95. Elárusítás 55-53.
Apróhirdetés 55-95. Hirdetés 55-53. Könyvkiadó 55-53. Igazgató 61-04.

A középiskola.

V. Záró elmélkedés a jövőről.

Budapest, szept. 12.

Többen olvasóink közt kifejezték, hogy egyetértének főgondolatainkkal, de valamivel pozitívabb képet kívánának a jövő alakulásáról. Nem térünk ki e kívánság elől. De ne várjanak tőlünk légvárak építését, melyeket oly könnyű mérhetetlen magasságba fölvenni. A középiskola történeti alakulás, melyet nem lehet egyszerűen lebontani, hogy helyébe újat építsünk. A jövőt itt bele kell kapcsolni a múltba és új gondolatok fényénél átmeneteket keresni a ma és a holnap közt. Az újítás kedvéért nem szabad radikális újítóknak lennünk.

Mindenekelőtt a keretet kellene módosítani, hogy az újításnak meglegyen a létesüléshez szükséges tere és alkalma. Függetleníteni kellene a középiskolát a népiskolától. A népiskola egészen különrendeltetésű intézmény, mely nem készít elő a középiskolára. Annak a tanterve az ő saját céljának felel meg és hat évfolyamra szól. Az a körülmény, hogy a középiskolai törvény szerint a negyedik elemi osztály elvégzése följogosít a középiskolába való lépésre, árt a nép- és árt a középiskolának. Amannak az V. és VI. osztályát megnyomorítja, emennek az első osztályát az elemi IV. osztály ismétlésévé teszi, a mi árt a tanulónak. Egy évet elrabol tőle, melyet jobb célra lehetne fölhasználni. Az egész bajon segítünk, ha kimondjuk, hogy bizonyos előismeretek igazolása után, melyet a ta-

nuló nagyjában a népiskola I—III. osztályában szerezhethet meg, beléphet a középiskola első osztályába. Ennek a tanfolyama azután kilenc év volna. A tanuló nem veszít időben semmit és a középiskola sokat nyer. Az anyagi áldozatok, melyeket a középiskola fenntartói kénytelenek volnának hozni, nagyok, de nem elviselhetetlenek. Németországban is így van és nálunk is már sokszor megpendítették ezt az eszmét. Ez a változtatás sok más üdvös következményekkel járna, melyek nála nélkül nehezen megvalósíthatók.

Az egész középiskolát csak így lehetne észszerűen tagozni, még pedig három szakaszra, I—III, IV—VI és VII—IX. évfolyamokra. Az I—III. osztályban nem volna latin tanítás, úgy hogy a tanulók csak hat évig tanulnának latinul. Ez is sok, de átmenetnek jó. A IV—VI. osztályban a tanulók egy része latint tanulna, másik része franciát vagy angolt és talán egyebet, a mit itt nem kell részletezni. A VII—IX-ben a latint tanulók egy része a görögöt választhatná, míg a többiek számára egyes tárgyakban külön terv volna. Ez volna az a szakasz, melyben a tanulóknak egyáltalán nagyobb szabadságot adnánk. Ezzel az a nagy haszon is járna, hogy a szakiskolák ezentúl a hatodik középiskolai osztályt elvégzettek közül kapnák növendékeiket, nem mint eddig a negyedikek közül. Gondoljunk csak a tanítóképzőkre, melyek most még igen kevéssé fejlett tizenévesekkel telnek meg, a kik mindjárt az első évfolyamokban lélektant, nevelést tanultak! Igaz,

hogy ezek a tanulók veszítenének egy évet, de igazában nyernének egyet, mert a mostani állapot szinte tarthatatlan. Kérdezzük csak meg a szakiskolákat, mind üdvöznék ezt az újítást, mely képzetesebb, érettebb anyagot szolgáltatna nekik. A középiskola helyes reformja így kihatna egész oktatási rendszerünkre. Megjegyzendő, hogy azért a középiskolai kilenc év egységes tanfolyam volna, melyben bizonyos része a tanításnak közös volna, de a mely a modern élet sokágu szükségleteihez sokkal jobban simulna, mint a mostani merev rendszer. Hogy a hatodik év után sokan elhagynák a középiskolát, nem volna baj, főleg nem a felsőbb osztályokra nézve, a melyek föl szabadulnának a nem oda való elemektől, de a távozókra nézve sem, mert ezek mégis teljesebb, befejezettebb tudással és készséggel távoznának, mint azok, kik most a negyedik után kilépnek. Bármilyen fognak azok, jobban fognak boldogulni, mint most a negyedikek közül kilépők, csekély haldokló latin tudásukkal és egyéb tekintetben is töredékes készségükkel.

Tantervet e kilencosztályú intézet számára nem ajánlunk, ez rendkívül gondos körültekintést kíván meg, bő kifejtést, a mi nem idevaló, de nem is olyan égetően szükséges, mert a mostani tanterv főgondolatai jók és megtartandók. Egy vezérelvet azonban fölülte fontosnak ítélünk, azért legalább jelezzük ezen a helyen. A mostani törvény a középiskola céljává teszi az általános műveltséget és a főiskolai tanulmányokra való

A német császár vadászterületén

Mohácson leszálok a vonatról. Egy koptas Ferenc József-kabátba öltözött természetes ur nagyon fixirozza a fotografáló gépet, a mit a kezében hordok s úgy látszik, meg akar szólítani, de a mellette álló csendőrörsvezető valamit sug nekik, mire a detektiv könnyedén megemeli előttem kalapját. Nagyon hasonlít a fakózöld turista-ruhám az uradalmi erdőtiszték ruhájához!

Az állomásról elmegyek a révhez; nem a gözkomphoz, mert azt is nagyon őrzik, hanem az úgynevezett „sokac révhez”, a hol a sokacok a sok szerencsétlenség ellenére még mindig evezővel hajtják a hatalmas dereglyéket.

Segítek a kormányosnak a munkában, megdicsérem egy sokac ember lovait, persze örül, hogy kabátos ember az ő anyanyelvén szól hozzá s így hamar meg van a barátság. S mikor megtudja, hová készülök, mindjárt ajánlkozik, hogy elvisz. „Csallóközi szerencsém” van: az emberem a karapancsai főerdészt szokta hordozni a téli szarvas-vadászatkor s így teljesen otthon van a vadászterületen.

Kikötünk a szigeten s bemegyünk a híres Csinglingi csárdába. Valami villásreggelit kellene ennem, mert ezentúl nem lesz kocsma egész nap, — mondja a kocsisom. — Halpaprikás van, nem olyan ugyan, a melyet a királyi főhercegi uradalom a megyei uraknak szokott fő-

zetni, nem is olyan, amilyet a pesti vendéglőkben kis bográcsban adnak, hanem azért a leve fölséges. Zöldes színű, nyúlós bacsikai bor van hozzá, de sok rohicsi vízzel az is lecsuszik. Hamarosan utra kelünk. A sokac ősi szokás szerint a jó uton lassan megy, a hol pedig göröngyös, gödrös rész következik, azon vágatva igyekszik tulesni. Egy darabig gyümölcsös-kertek közt haladunk. A piros almát, kék szilvát, mely a földig hajtja a fák ágát, mind Pestre viszik a kofa-hajók. A fák alatt itt-ott nádkunyhók, melyeket buján befut a tők.

Most fölérünk az uradalmi töltésre. A sorompót egy erdőőr nyitja ki előttünk, ismerős a kocsis is, meg a ruhám is, udvariasan megemeli gémtollas kalapját: Szabad az út!

Jobbra tőlünk a fel-felcsillanó Dunáig füzes terület, tarkítva ezüst nyárfával. Szürke a füzes, a nyárfás, szürke a forró naphatású Duna tükre, szürke, mint a nyárfa tetején álló gém tolla, mint a víz felett sikongó sirályoké, a felvetődő hal pikkelye. Ezüstösen csillog a jobb oldal. A töltésen belül eső oldalon buja zöld legelő húzódik. A vonatról Mohácsig csak tarka, nyugati fajta marhát láttam, jól esik az első fehér, magyar gulyát látni, a kormos nyaku hatalmas bikával élén. Bornyuszájú ingujjas, cifraszűrös gulyások őrzik, pedig sokacok az istenadták, de a magyar viseletet jobban megőrizték, mint magyar szomszédjaik.

A tő felé halad a gulya, a meleg meg a legyek ellen védelmet keresni. A nádból a csörte-

tésre ijedt rikogással egész sereg sárgás fehér „macskagém” kel fel s száz meg száz fekete szárcsa borzolja fel a víz színét, a mint menekülnek. A piros lábu vízi csibe nyugodtan mászkál a tavi rózsza nagy lapulevelein, csak akkor huzza meg magát, ha ráesik a magasban kóválygó réti kánya árnyéka.

Már bent vagyunk az erdőben, mely árnyék váltotta fel a tüzes napfényt. A határjelző ezeréves tölgy alatt két erdőőr, meg két csendőr pihen; még itt sincs a német császár, már is hányan őrzik! Ha tudnák, hogy én nézni, látni, írni és fotografálni jöttem, nem hiszem, hogy tovább eresztenének. Mert ez már a karapancsai erdő.

A szélén még egy kis „szállás” van, nádkunyhó, körülötte egy kis kukorica-földdel, melyet a gazdája szalmabábokkal, lobogó rongdarabokkal igyekszik megvédeni a szarvasoktól. Kürtölni is szokott éjjel, sőt lövöldözni is, de most elvették tőle a pisztolyt, meséli a vezetőm.

A jobb oldali árterület nagyrészt füzes erdő. Csak a teteje látszik ki a fűzfáknak, a többi befutotta iszalag, komló, vadszőlő. A töltés belső oldalán százados tölgyes van. Ilyenkor ősszel csendes az erdő, itt-ott egy cinege csipog, vagy az erdő komédiása hallatja a hangját: a mátyás vagy szajkó az erdő mindenféle hangját utánozza a sárgarigó tilinkójától a halászsas rekedt sirásáig.

Egy kis tisztás szélén fekete tócsa terül el. Az utolsó árvizből itt rekedt egy kevés. Bizo-

előkészítést, tehát egy egészen nebulózus fogalmat (mert ki mondja meg, mi az az általános műveltség?) és egy egészen relatív fogalmat (mert hol van az kodifikálva, hogy mi szükséges a főiskolai tanulmányokhoz?). Ez még nem volna nagy baj, mert bizonyos dolgokat nehéz definiálni, mégis tudjuk, mit értsünk rajtuk és törvény nem bocsátkozhatik tudományos disszertációkba, hanem veszi a szót szokásos jelentésükben és a többi részletes szabványaival pótolja. A baj csak az, hogy ebből a definícióból egy félreértés származott, tudniillik, hogy a középiskolának nincs semmi gyakorlati rendelkezése, hogy valami kontemplatív ideált lát maga előtt, az általános művelt embert, ki csupa elmélettel lakik jól. Vagy megfordítva mondhatjuk, mert ilyen a felfogás a középiskoláról, azért definiálhatta őket így a törvény. Ebben pedig fundamentális tévedés rejlik.

A modern élet nem tűri meg ezt a kontemplatív ideált, az gyakorlatot céloz. Nekünk emberek kellene, kik tudnak és szeretnek dolgozni, kik föltalálják magukat minden helyzetben, tudományos vagy gyakorlati pályán, kik tudják, mi a tudomány, amely a modern életnek egyik ágában föltétlenül uralkodik, de a kik erkölcsileg is épek és ellentállók. Nem általános műveltség kell nekünk, hanem *oly bevezetés a tudományos gondolkodásba*, mely az egyik résznek megengedi, hogy a tudomány terén tovább haladjon, a másik résznek pedig, hogy a tudományt megbecsülhesse és a mit tanult, alkalmazhassa. Mindez pedig kapcsolatban az erkölcsi képzéssel, a mely nélkül a tudomány is kisiklik az ember kezéből, a mint a legtokéletesebb fegyver sem ér sokat, ha az, a ki él vele, nem ép karu és éles szemű. A tudományos munkásságra való nevelés, fegyelmezés, képesítés főcélja a középiskolának. Ez különbözteti meg az alsóbb rendű iskoláktól, melyek inkább ismereteket közölnek és a szakiskoláktól, melyek meghatározott tudást és ügyességet közvetítenek.

A tudományos nevelésnek pedig a

hasznosból kell kiindulni. Ez az a fekete humusz, melyben gyökerei megerősödnek. A hasznos sarkalja erőnk, leleményességünket, kitartásunkat. A hasznos tesz bennünket tevékenyökké, önállókká, munkásokká. Igaz, hogy van hasznos, a mely nem tűnik föl mindjárt olyannak, de azt is úgy érhetjük el, ha a föltűnően hasznosból indulunk. Gondoljunk egy gyermekre, ki grammatikát tanul vagy bótanizál vagy rajzol. Mekkora különbség! A gyermek hajlékony, mindenre lehet kaptatni, még grammatika tanulására is, de mily elferdülve kerül ki lelke ily munkásság megszokásából. Valamikor hogy fognak csodálkozni és nevetni a mai metódusainkon! A hasznosból kell indulni, ez elvissz mindenrovára, az igaznak önzetlen kereséséhez, a szépnek élvezéséhez, a jónak követéséhez. De minden a hasznosban gyökerezik. Most a hasznos az, hogy a fiu egyest kap, ha tudja a leckét. A középiskolai oktatásban végre valahára teljesen szakítani kell ezzel a mesterséges, kínos ambicióneveléssel. Mindenben a hasznosból és a belőle fakadó, a hozzá vezető munkából, cselekvésből kell indulni. Az idegen nyelvek tanításában a beszélésből, az anyanyelv tanításában az írásból, a fogalmazásból. Ugyanigy minden tárgyban. Mindenütt magának a fiunak, sarkalva az alkalmazás gyönyörűségétől, kell dolgoznia, nem pedig leckét tanulnia. De főleg nem szabad lenézni a hasznost. Ez nem alantas utilitarizmus. Ez minden idealizmus egyedüli termő talaja. Az élet számára kell tanítani és nevelni, az életet a szó leggazdagabb jelentésében véve, a melyben magába zárja az emberi és hazafiui derekasságot és odaadást. A mai középiskolai idealizmus a levegőben lóg, mint ködgomoly, mely minden szélről eloszlik. A jövő iskola idealizmusának az igazi, a földhöz igazított munkásságban kell gyökereznie.

Fontosabb mondanivalónk e kérdésről nincsen, minden egyéb részlet, melyben könnyen meg fogunk egyezni.

A pénzügyminiszter hazaérkezése. Félhivatalosan jelentik: Lukács László pénzügyminiszter tegnap este kilenc órakor Bécsből Budapestre érkezett, a hol szabadságideje leteltével átveszi a pénzügyminisztérium vezetését.

Az új kölcsön. Beavatott helyről a következő értesítést kapjuk: A Franciaországban fölveendő kölcsön iránt való tárgyalást az előző kormány indította meg. E kölcsön azonban, melynek föltételei különben is kedvezőtlenebbek voltak, a törvényhozás működésének teljes szünetelése miatt, *nem volt realizálható*. Az új országgyűlés megadta a jelenlegi kormánynak a kölcsön fölvételére szolgáló fölhatalmazást. Ekkor azonban a kölcsön eszméje a francia közvélemény részéről oly ellenszenves fogadásra talált, hogy a *jelenlegi magyar pénzügyminiszter meg se kísérelte, hogy az elődje által megindított tárgyalás fonálát fölvegye*. Miután időközben a francia pénzügyi viszonyaiban is jelentékeny változások állottak be, azért *egy francia kölcsön eszméje, a mint az előző kormány által fölvettetés, ma már végleg elejtettnek tekintendő*.

A marostordai harc. Erődy Sándor marostordai főispán egy félhivatalos lap tudósító utján nyilatkozatot tett ma közzé. Kijelenti, hogy a lapoknak azok a hírei, hogy számos törvényteleneséget és szabálytalanságot követett el, nem felelnek meg a valóságnak. A fölhozott vádak cáfolatába csak azért nem bocsátkozik, mert a folyamatban lévő hivatalos vizsgálatnak nem akar elébe vágni.

Az igazságügyminiszter a bankról s a választójozról. Székely Ferenc igazságügyminiszter meglátogatta a szombathelyi kerület községeit, hogy választóival programját és a kormány törekvéseit megismertesse. Vasárnap délelőtt Békassy István főispán, Ernusz József dr. nyugalmazott főispán, a vas megyei munkapárt elnöke, valamint számos párthive kíséretében Nagycsencre utazott a miniszter, a hol az egybegyűlt gyöngyösmelléki választói előtt beszédet mondott. A miniszter többi között a *bankkérdésről és választójozról* is nyilatkozott. Minden magyar ember — mondotta — szívesen látna egy erős magyar bankot, de ezt most nem lehet megcsinálni. Szegények vagyunk és előbb az országnak kellőképp meg kell anyagilag erősödnie a földművelés, ipar, kereskedelem fölkarolásával és egy pillanatra sem szabad bizonytalan helyzetet teremteni, a mely pénzünk értékét csökkentené és gazdasági helyzetünket veszélyeztetné. Arra kell törekednünk, hogy pénzünk értéke emelkedjék és *ezt a kormány a készletével megkezdésével igyekszik szolgálni*.

nyára kövér ponty is maradt benne, mert a „kobolyá”-ba valamikor régen beledőlt korhadt főlgyfa szélső ágán egy hatalmas, őszfejú sas gyanus figyelemmel lesi a víz tükrét. Le akarom kapni ezt a képet, de a sást is megteveszti az én faközöld ruhám, ugylátszik ismerős neki, mert sietve tovább száll.

Most a rengeteget fiatalabb, rendezettebb erdő váltja fel jobbról-balról. Kőrísfa-, szilfa-ültetések, melyeken mindenütt meglátszik az agancsdörzsölés káros munkája.

Lekanyarodunk a töltésről s ismét szál-erdőben megyünk, azután egy hirtelen fordulónál előttünk fekszik a karapancsai telep. Jól oda kell nézni, hogy az ember meglássa az erdőszlakot, annyira befutotta a zöld folyondár fel egészen a szélkakasig. Hátrább fekszik az új vadászkastély. Főnséges barokk-palota az őserdő közepén, mérföldekre minden emberi kultúrától. És a mellett építészeti csoda, egy új „rég” palota. Csak pár éve épült, de *regi anyagból*. A legnagyobb fényűzés! A kastély előtt hatalmas méretű bronz szarvas-szobrok állnak terméskő talpazatokon. Erkélyeiről végig lehet látni az erdő széles nyiladékein, melyeken esténként a szarvasok bögnek. Belseje villamvilágítással és minden modern kényelemmel van berendezve. Megtekinteni sajnos nem lehet.

Kint a gyepen, egy vén kőrísfa alatt táborot ütünk. A sokac először a lovait látja el, aztán tüzet rak, szalonnát pirit s falatozunk. Aztán vizet hoz a fekete mohácsi korszóban, iszunk, aztán alszunk egyet az árnyékban, mást úgy sem tehetünk.

„Ha szarvast akar látni az ur, akkor induljunk” — e szavakkal kelt fel a sokac álmaimból. Az árnyékok hosszabbodnak, a kocsi készen áll.

Belemélyedünk a sötét erdőbe. Csakhamar letértünk az utról, fatörzseken, pocsolýákon járunk keresztül a kocsiival. Néha-néha megáll a kocsi és hallgatózik. Ilyenkor engem majd megesznek a szunyogok. A hallgatózás után rendszeren változtatjuk az utirányt. Hosszu ideig egy rétt mellett haladunk az erdőben. Vezetőm azt mondja, hogy itt tavaly kétszáz kocsi sarju termett, az idén nem szabad lekaszálni, hogy ne zavarják a vadat.

Lassan leszáll az est. Künn a réten még verőfény van, de az erdő már sötét. Vezetőm sürűben áll meg hallgatózni. A réten tul póznás van, melynek csendjét hirtelen két-három szajkó riadt lármája veri fel. A kocsi megbök és oda mutat: A póznásból három-öt-hét darab vaddisznó szép libasorban vált át a réten a tölgyesbe, nincsenek száz lépésnyire!

Alig hogy megszünt a csörtetésük, a kocsi ismét a póznás felé mutat. Nem látok semmit, de mikor jól oda figyelek, mély orgonahangu, rövid morgást hallok. *Ebred az erdő kitérője!*

Messziről hallik a hang, biztatom a sokacot, hogy kerüdjünk arra, de ő csak a fejét rázza s nekem is int, hogy hallgassak.

S igaza van; a morgás ismétlődik, de már sokkal erősebben és közelebből. Még a lovak is hegyezik a fülüket és csöndesebben hajtják el a szunyogokat.

Most abból az irányból, a merre a vaddisznók mentek, borjubögéshez hasonló gyengébb hang hallatszik s arra *egy oroszlánszerű mozdulással kilép a tisztásra a bika*.

A gépem megrögzítette azt a jelenetet. Ott áll a hatalmas fekete-nyaku őslény, büszkén égnék emeli hatalmas koronáját. Ki meri zavarni birodalma csendjét? Bögése elhallgattatta a tuloldali gyengébb bikát.

Merően figyel minden irányban, orlyukáiból fehér párat fuj a hős esteli lége. A mint a fejét forgatja, megolvason agancsán az ágakat, az egyiken nyolc, a másikon kilenc van. *Páratlan tízenyolcas, ez már királynak való zsákmány!*

Most a rétt végén egy pár tehén lép ki az erdőből, a bika ügetve megy feléjük, közben megáll és dühösen bög az előbbi irányba, de most már tulról is, hátulról is erősebb-gyengébb bögés felel neki; megkezdődik az erdei koncert.

De mi nem várhatjuk be a teljes sötétség beálltát a rengeteg utvesztői közt. Mikor aztán kiérünk a töltésre, újból megállunk és hallgatózunk. Mindenfelől hallatszik a bögés, melybe olykor agancsok csattogása is vegyül, ott párbajt vívnak életre-halálra.

Leereszkedett az éj az őserdő országára, odafönn az égen láthatatlan vízimadarak szárnya suhog, a Duna felől gének trombitálása hallik, egy vontató gőzös mély hangú túlkölésével vonul fel Mohács felé. Mi is hazafelé indulunk. **R. O.**